

УДК 351.84

О.О. ФУРСІН (старший викладач кафедри менеджменту організацій)
Запорізька державна інженерна академія, Запоріжжя
fursin@ukr.net

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ СОЦІАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

В статті дається аналіз напрямів формування концепції соціально-орієнтованого державного управління на основі права; обґрунтовуються правові заходи упровадження механізму соціально-орієнтованого державного управління, які спрямовуються на формування правової держави та гуманізації суспільних відносин; умови досягнення громадянського суспільства та становлення неоліберальної, субсидіарної моделі держави; соціальні технології удосконалення правової системи суспільства

Ключові слова: соціально-орієнтоване державне управління, правова держава, правова система суспільства, гуманізація суспільних відносин, громадянське суспільство, неоліберальна, субсидіарна модель держави, удосконалення правової системи

Постановка проблеми

Формула «правове забезпечення управління» означає використання правових засобів регулювання організації та діяльності суб'єктів управлінських відносин. За допомогою права забезпечується ефективність управління суспільними процесами, виробництвом, розподілом суспільних благ, соціальною сферою. Такий підхід дозволяє розглядати правове забезпечення як комплекс соціальних технологій, що включають різні галузі права. Регулятивний зміст соціальних технологій права виражається в правових цілях і орієнтирах, обсягах компетенції управлінських структур, юридичних режимів діяльності. Широкий спектр правових методів дозволяє вести мову про юридичні імперативи, які повинні бути загальнообов'язковими і стійкими. Поєднання в них особистих, корпоративних, державних інтересів та інтересів суспільства слугує гарантією правового порядку в управлінні.

Актуальність дослідження

Останнім часом у наукових і політичних колах оживилися дискусії відносно ролі соціально-орієнтованого державного управління у подальшому розвитку суспільства, яке б найбільше відповідало українським традиціям в умовах глобалізації. Підвищився інтерес до концепцій соціально-орієнтованого державного управління, які істотно відрізняються від традиційних ліберальних і марксистських поглядів на сутність, місце і роль соціально-орієнтованого державного управління у житті суспільства; на формування правової, соціальної демократичної держави.

Зв'язок авторського доробку із важливими науковими та практичними завданнями

Дана стаття виконана як реалізація одного із завдань НДР «Філософія цивілізаційного розвитку України в глобальному вимірі», затвердженої Міністерством освіти і науки, молоді та спорту» на 2012-2015рр., яку виконує кафедра менеджменту організацій Запорізької державної інженерної академії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Ідеї правової держави формувалися на протязі багатьох століть у контексті теорії держави і права. Проте концептуальні наукові уявлення про соціальну державу та соціально-орієнтоване державне управління склалися недавно. Їх розробкою і сьогодні займаються соціологи та економісти, історики та юристи, соціальні психологи та етики, філософи і політологи [1].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття

Стаття присвячується формуванню концепції соціально-орієнтованого державного управління, що де термінується правом. Формування концепції соціально-орієнтованого державного управління на основі права відбувається суперечливо у силу того, що: ідеї правової соціальної держави, які давно стали ознакою західної цивілізації, ніколи не займали достойного місця у соціально-політичних і правових доктринах України, тому що не могли стати метою соціального розвитку; специфіка України, на відміну від країн Заходу, полягає в тому, що завдання формування соціальної державності виникла не на фундаменті державності, заснованої на праві, а в умовах чергової кризи суспільства, його глибокого розшарування на бідних і багатих, масового правового нігілізму, зневажливого ставлення до прав і свобод людини; більшість населення, згідно з оцінками соціологів, ніколи не вважало і не вважає свою країну правовою державою, тобто підпорядкованою праву, обмежуючою себе правом, визнаючи його пріоритетним перед політикою, і вбачаючи своє призначення у служінні людині та її інтересам. Між тим, тільки така держава може бути соціальною. Правовою і соціальною державу не можна проголосити, якщо її принципи конституційного ще недостатньо закріплені [2].

Новизна

Новизна наукового дослідження заключається в тому, що формування правового соціально-орієнтованого державного управління відбувається в умовах трансформації суспільних відносин, що являє собою довготривалий історичний процес, який може успішно розвиватися лише за наявності відповідних умов – високого рівня економіки і культури, відповідного духовно-морального потенціалу суспільства. Далеко не всі ці умови створено в сучасній Україні, право тут ще не стало предметом серйозного захисту з боку держави і не є безумовною цінністю. Вчені вважають, соціальна держава, правова держава і соціально-орієнтоване державне управління знаходяться у нерозривній діалектичній єдності. З одного боку, вони знаходяться у єдності – немає і не може бути соціальної держави поза правовою державністю, рівно як і правова держава не може існувати тільки в умовах високорозвинутого громадянського суспільства, динамічної

Фурсін О.О., 2012

економіки і соціальної держави; соціально-орієнтоване державне управління може бути тільки у правовій, соціальній державі. З іншого боку, вони представляють собою свого роду протилежності: якщо істотним змістом правової держави є захист прав і свобод людини від обмежень і піклування зі сторони держави, то соціальна держава, навпроти, передбачає активні дії держави у напрямку забезпечення права людини на гідне існування; соціально-орієнтоване державне управління спрямовується на соціальний захист населення та створення ринків завтрашнього дня [3]. Соціальна держава, визнаючи необхідність державного перерозподілу значної частки доходів на користь малозабезпечених верств, головний акцент робить на розвитку виробництва і збільшенні суспільних ресурсів, які дозволяють постійно підвищувати і гарантувати гідний життєвий рівень усіх громадян, забезпечуючи соціоантропологічні засади механізмів соціально-орієнтованого державного управління.

Викладення основного матеріалу

Правові заходи упровадження механізму соціально-орієнтованого державного управління спрямовуються на формування правової держави як реального втілення принципів законності та ідей соціальної справедливості. Головне тут – це законність, намагання захистити людину від свавілля і надмірної опіки з боку держави, гарантувати індивідуальну свободу і права особистості. Фундаментальну філософську концепцію правової держави свого часу запропонував І. Кант, для якого людина – це абсолютна цінність. Ніхто не має права використовувати її як знаряддя чи засіб для досягнення будь-яких власних, навіть, самих високих цілей; закон є апіорним і абсолютним; все, що обмежує свавілля – це право і мораль; загальнообов'язкового, примусового характеру право набуває завдяки тільки державі; мета держави – торжество права і закону, тому виконавча влада повинна підпорядковуватись законодавчій. Право має три складових: природне право як ситсема очевидних істин; позитивне право, створене законодавцем; справедливість [4].

Основні атрибути соціально-орієнтованого державного управління сучасна наука визначає наступним чином: наявність розвинутого громадянського суспільства, свідомих і володіючих високою правовою культурою і високою правосвідомістю громадян (саме у такому суспільстві люди дотримуються законів і добиваються того, щоб їх дотримувалася і держава); суверенітет народу – народ є вищим джерелом і першоосновою влади, держава лише представляє і відстоює його інтереси; всезагальність права і верховенство закону, нормативне (законотворче) регулювання суспільних відносин переважно на суровій правовій основі; звідси – верховенство конституції і правових законів, що гарантують свободу у відповідності з принципом «все, що не заборонено законом, дозволено», і обмежуючих державу принципом «державі заборонено все, що не дозволено законом»; відповідність внутрішнього законодавства принципам і нормам міжнародного права; пріоритет прав і свобод особистості і її вільного

розвитку (правова держава виходить з того, що надмірне втручання влади у життя суспільства неминуче перетворює її на деспотичну державу); послідовне проведення у життя принципу розподілу державної влади на законодавчу, виконавчу та судову; самостійність і незалежність судової влади (саме вона слідує за тим, щоб дві інші гілки влади у своїх діях дотримувалися закону); незалежний суд, покликаний захищати примат права, яке всезагальним, розповсюджується рівною мірою на державні і суспільні інститути, на всі фізичні і юридичні особи; взаємна відповідальність і довіра держави і людини (такі відносини будуються не тільки на формально-нормативній основі, але й на основі морально-етичних обов'язків один перед одним, держава створює необхідні правові умови для приватного життя).

Правова держава – це особлива форма організації політичної влади, яка характеризується верховенством закону і легітимністю влади, високим престижем і ефективністю права, що гарантує правову захищеність особистості і безумовне використання нею демократичних прав і свобод у своїх законних інтересах [5]. Соціально-орієнтоване державне управління також реалізує свої повноваження за формою правової державності, проте повинно йти значно далі шляхом *гуманізації суспільних відносин* – розширяти права особистості за рахунок посилення їх соціально-економічного блоку; намагатися наповнювати правові норми більш справедливим, соціально-орієтованим змістом. Соціальною називається така держава, яка бере на себе обов'язок піклуватися про соціальну справедливість, добробут своїх громадян та їх соціальну захищеність. Соціальна держава – це свого роду механізм узгодження інтересів різних рівнів і різних суб'єктів суспільних відносин, гармонізації свободи, соціальної справедливості. Соціальна держава – це фактор суспільного добробуту, що базується на принципах соціальної рівності, солідарності і взаємної відповідальності членів суспільства. Конституційне закріплення соціальності держави означає виконання загальносоціальних функцій, піклування влади про благо громадян і розподіл матеріальних труднощів пропорційно до їх економічного потенціалу [6, с. 349].

В основі моделей правової і соціальної держави лежать єдині об'єктивні передумови: економічною основою є багатоукладна ринкова соціально-орієтована екологічна економіка, в умовах якої вільне підприємництво сполучається з певним (на мікрорівні) державним регулюванням господарського розвитку згідно з принципом «свобода – настільки можливо, планування – настільки необхідно». Соціальною основою є розвинуте *громадянське суспільство*, здатне захистити людину від свавілля влади; політичною основою – демократія, народний суверенітет, висока політико-правова культура громадян, розвинуте почуття відповідальності, законослухняність, суспільна солідарність, політичний і ідеологічний плюралізм при відносній злагоді основних політичних сил про необхідний набір соціальних програм. Досягнення консенсусу на політичному рівні дозволяє зберігати спадковість соціальної політики у

Фурсін О.О., 2012

випадку приходу до влади інших політичних партій; моральна основа – це рівність всіх перед законом, свобода особистості, повага честі і достоїнності людини, гуманізм і соціальна справедливість. Вчені-державознавці намагаються знайти міру оптимального сполучення принципів правової і соціальної держави. При цьому прихильники консервативно-ліберальних моделей акцентують увагу на правовому, а ідеологи соціал-демократії – на соціальному принципах. Але вони єдині у головному: така держава забезпечує не тільки гідні умови життя, людина сама повинна піклуватися про себе і свою сім'ю [7, с. 142].

В сучасних умовах розробляється *теорія неоліберальної, субсидіарної моделі держави*, у рамках якої соціальна політика не підміняє, а лише в обмежених масштабах доповнює зусилля людини у її прагненні забезпечити гідний рівень свого життя. Характерною рисою такої моделі є централізація фінансової, політичної і правової влади у країні при одночасному скороченні соціальних функцій держави, що може вступати у протиріччя з конституційним визначенням соціальної держави [8]. Ймовірно перехід до такої моделі соціального державного упорядкування спричинить наступні наслідки: 1) скорочення бюджетних субсидій виробникам товарів і послуг, заміна пільг і виплат, що надаються за категоріальним принципом, на адресні виплати найбільш незахищеним верствам населення при їх істотному скороченні; 2) диверсифікація форм надання послуг на основі залучення недержавного сектора, що передбачає рівноправний доступ до державного фінансування для державних і недержавних організацій, що надають соціальні послуги; розвиток самоокупності соціальних послуг у тих сферах, де для цього існують відповідні передумови; 3) поступове роздержавлення установ бюджетної меренжі, що надають соціальні послуги, і перехід до фінансування на принципах державного соціального замовлення; 4) розширення свободи вибору громадян, що користуються безкоштовними чи субсидіарними соціальними послугами, у тому числі на основі введення спеціальних соціальних рахунків, що дають право їх власникам на отримання безкоштовних чи субсидіарних послуг на певну суму по раніше обговореному переліку у будь-якій організації, яка має ліцензію на їх надання; 5) об'єднання державного фінансування з приватними благочинними ресурсами, у тому числі на основі механізмів державного соціального замовлення і соціальних рахунків громадян; 6) збільшення диференціації пенсій при поетапному збільшенні пенсійного віку; 7) зменшення обсягів стаціонарної медичної допомоги, що здійснюється при плановій госпіталізації [9].

Аналізуючи моделі (правової, соціальної чи субсидіарної) держави, не слід абстрагуватися від того, що проголошення правовою державою індивідуальних свобод і невтручання держави у справи громадянського суспільства, не перешкоджає монополізації економіки та її періодичним кризам, загостренню соціальної нерівності і сутічок. Глибока фактична нерівність людей обезцінює юридичну рівність, перетворює використання

конституційних прав у привілегію багатих верств населення. Проте тільки соціальна держава може бути серйозною відповіддю на соціальну недосконалість правової держави у її ліберальному варіанті, причому не у дусі субсидіарності і декларативних заяв про забезпечення максимально ефективного захисту соціально уразливих верств, всезагальної доступності і суспільно припустимої якості базових соціальних послуг, економічних умов, що дозволяють громадянам за рахунок власних доходів забезпечувати більш високий рівень споживання, включаючи комфортне житло, кращу якість послуг у сфері освіти і охорони здоров'я, гідний рівень життя [10]. Соціальна держава намагається забезпечити гарантований рівень гідних умов існування, реального соціального захищеності і реального залучення громадян до управління суспільством. Основу планів і програм такої держави складають не політичні декларації, а конкретні, соціальні показники, критерії, стандарти та індикатори якості життя гідних умов людського існування. Іншими словами, соціальна держава – це держава, для якої вищою цінністю є людина, її життя і особиста достоїнність. Активна соціальна політика базується на взаємній соціальній відповідальності влади, суспільства і громадянина за викорінення бюрократизму, корупції та інших тіньових відносин. Така держава піклується про розвиток громадянського суспільства, про авторитет кожного її інституту [11].

Ефективність соціальної держави знаходиться у прямій залежності від цілої низки факторів фінансово-матеріального, інтелектуально-кадрового, нормативно-правового, інформаційного і духовно-морального характеру. Серед них, у першу чергу, виокремлюють: рівень економічного розвитку країни і темпи науково-технічного та економічного зростання; злагоду між основними політичними силами відносно соціальних програм, що реалізуються державою; розвинуте почуття суспільної солідарності; відповідальність і законслухняність, правову і моральну культуру нації. Прийняття національних соціальних програм і проектів і керівництво процесом їх реалізації – важлива складова політики держави (бюджетної, податкової, цінової, інвестиційної і кредитно-грошової адміністративної) і судової реформи. У стратегічному плані усе це спрямовується на вирішення головного завдання – забезпечити стійке підвищення добробуту народу, а, отже, протистояти бюрократизму, корупції, організованій злочинності [12]. Без цього соціальною і правовою держава не може стати. Ефективна взаємодія правової і соціальної держави можливі тільки на основі певних принципів, які в кінцевому рахунку є невідемними цінностями як для одного, так і для іншого типу держави: принцип законності – режим дотримання норм права всіма суб'єктами суспільних відносин, метод переведення «писаного» права у реальне право, форма гарантії реалізації прав, свобод і законних інтересів людини і суспільства в цілому; принцип свободи, під яким розуміється право людини бути вільною у визначенні своєї долі, вільною від політичного, адміністративного і економічного примусу, а також гарантованість законом можливості розвивати індивідуальні здібності, брати активну участь у суспільному і політичному

Фурсін О.О., 2012

житті. Щоб створити соціальну державу, українському суспільству необхідно вирішити чимало надзвичайно складних проблем, у тому числі таких, як формування громадянського суспільства і середнього класу, становлення цивілізаційної системи соціального партнерства, зростання інвестицій в людину [13]. На першому етапі формування соціальної і правової держави слід реалізувати пріоритетні національні програми у сфері охорони здоров'я, освіти, житлово-комунального господарства та аграрно-промислового комплексу.

Важливим завданням залишається законодавче закріплення соціальних стандартів з одночасним посиленням відповідальності органів державної влади і органів місцевого самоврядування, керівників та інших посадових осіб за їх запровадження. Найрозвинутіша система соціальної правової держави ще, навіть, не сформувалася. Слід погодитися з висновками вчених про те, що інститут пільг (будь-якого роду виплат) стимулює постійно бідних людей на очікування державного забезпечення [14]. Соціальній державі властива тенденція до зроста чисельності тих, хто отримує пільги, і тих, хто переходить на невиробниче споживання. Рано чи пізно настає момент, коли держава не в змозі повністю задовольняти і гарантувати соціальні запити. Є ще й інші труднощі, проте це не означає, що наша держава повинна відмовитися від побудови соціальної держави. Сучасна Україна – це ще далеко не соціальна держава, та й такою вона не стане, доки не позбавиться масового безробіття, майнового і соціального розшарування людей, доки не подолає корупцію, бюрократизм, соціальну безвідповідальність бізнесу і посадовців, деградацію правової культури [15, с. 3]. Причинами останнього є: недосконалість законів, правового виховання, втрата владою авторитету, зростання цін і безробіття, незнання громадянами законів держави. Серед невідкладних заходів, які б сприяли підвищенню правової культури, слід назвати вдосконалення правової освіти, посилення персональної відповідальності, формування моральності усіх гілок влади. Тому кожний підприємець повинен знати, що означають такі правові постулати, як дійсність соціальних відносин та їх зміст, ціннісність настанов суспільства і людини, сутність соціального буття, можливість реалізації соціальних очікувань, норми духовності і організації соціального життя, конкретно-історичне і культурно-відмінне явище, закономірність суспільного життя, соціальна доцільність; соціально-політичні цілі та інтереси, категоричність.

На формування *правової культури* спрямовуються правові заходи упровадження механізму соціально-орієнтованого державного управління. В основі правової культури лежить розуміння сутності права, що включає: 1) права як соціального інституту, так і системи міри і насильництва; як способу і механізму стихійної саморегуляції соціального життя; як громадянського суспільства; як елемента і форми політичної організації суспільства; як ставлення до держави; 2) права як форми духовності і як системи і рівня соціальних очікувань людини; як форми релігійності; як

форми моральності; як форми естетичної організації життя; 3) права як інтегральної властивості суспільного життя і як першооснови моральності; як джерела політичного життя. Система права базується на структурі права (правовій практиці, правових відносинах, правовій свідомості); основних підсистемах права (формуючої підсистеми, регулюючої підсистеми, ціннісно-орієнтованої підсистеми); основних структуроутворюючих елементах (діях, вчинках, нормотворчості, насильництві, вихованні, нормах і канонах права, обов'язках, цінностях, ідеалах, парадигмах). Однією з основних перешкод на шляху створення розвинутої ринкової економіки і зміцнення демократії в Україні є слабкість і корумпованість судової системи. Загострення політичних конфліктів в країні стало каталізатором кризових тенденцій і в системі судочинства [16].

Наслідки, які спричиняє поширення корупційної діяльності можна класифікувати як: економічні наслідки – включають розширення «тіньової» економіки, протидію конкурентним ринковим механізмам; уповільнення формування страти ефективних приватних власників, бюджетні злочини, загальне зниження ефективності економічної системи; соціальні наслідки – погіршення соціального стану держави, стрімке зростання економічної і соціальної нерівності, дискредитація права як основного інструменту регулювання життя, зростання рівня корумпованості правоохоронної системи та організованої злочинності, підвищення соціальної напруженості; політичними наслідками – джерелом політичного цілепокладання стає не суспільний, а приватний чи корпоративний (часто протизаконний) інтерес; падіння довіри до влади і престижу держави як всередині країни, так і в міжнародних відносинах; занепад демократичних інститутів і політичної моралі. Духовними домінантами правової культури у сучасному світі є синтетизм, містицизм, раціоналізм, релігійність, моральність, ритуалізованість. Систему факторів, сучасної правової культури визначають панування політичного світогляду і панування політизованих форм соціальної регуляції; науково-технічний характер цивілізації; раціонально-прагматична орієнтація сфер життя; посилення відчуження особистості; взаємодія культурної, економічної і політичної сфер життя; уніфікація форм соціального життя; тенденція включення у світову спільноту, юридизація відносин власності; висока інформаційна насиченість ринку; посилення управлінських впливів; зміна ролі особистості і домінування західної моделі матеріального і соціального життя. *Соціальні технології удосконалення правової системи суспільства* спрямовуються на вироблення таких юридичних імперативів [17, с. 138]:

1. Системність правового забезпечення управління, що зводиться до соціальної кореляції, коли суб'єктивні і об'єктивні фактори економічного, політичного і соціального характеру впливають на рівень і обсяг правового забезпечення. В періоди державних реформ спостерігаються «припливи» і «відливи» правового забезпечення, що особливо помітно при зміні політичного курсу, систем і структур управління державними справами.

2. Обґрунтування визначення правового статусу органів виконавчої влади дає старт управлінській діяльності, від якого залежить в цілому ефективність всієї управлінської системи. Стійкість компетенції публічних органів влади забезпечується при балансі централізації і децентралізації. Між тим постійний перерозподіл повноважень між різними гілками влади руйнує управління, тому повинні бути упроваджені суворі законодавчі і чіткі договірні процедури, які дозволяють подолати недоліки перерозподілу повноважень між трьома гілками влади.

3. Структурування управлінської діяльності, тобто встановлення статусів органів публічної влади пов'язане з комплексом регламентів, до яких включаються свого роду правила-дії, які розвивають норми матеріального права (компетенція органів). Мова йде про регламенти, які забезпечують ефективність управлінської діяльності та упорядковують відносини владних структур з громадянами і юридичними особами (розробка регламентуючих документів для Верховної Ради України, мера міста, губернатора області).

4. Обґрунтування прийняття і реалізації правових актів, в яких виражається потенціал управлінських рішень, впливає на поведінку і діяльність організації, на розвиток економіки та соціальної сфери. Правові акти слугують реалізації компетенції органів виконавчої влади, причому найважливішим принципом законності є забезпечення відповідальності усіх суб'єктів. Мова повинна йти про комплексний механізм дії законів, який включає своєчасну і повну інформацію про знання положень самих законів, спрямованих на зміну функцій органів і організацій, структуру їх взаємовідносин, ресурсне забезпечення, реалізацію фінансових, технічних і контрольних дій [15].

5. Обґрунтування балансу між правотворчістю і правозастосуванням. Захоплення процесом прийняття законів та інших актів є небезпечним, так як знищення критеріїв їх реального обґрунтування та ефективності. В ході реалізації права інваріантність поведінки відхилюється в сторону від нормативної моделі, що буває нелегко оцінити міру власне правового впливу на суспільні процеси [16, с. 352].

6. Механізм правозастосування в цьому смислі включає: а) розвиток правосвідомості і правових поглядів, використання і зміну правових концепцій і теорій, що свідчить про динаміку інтелектуального потенціалу права; б) динаміку правової поведінки всіх суб'єктів і діяльності органів та організацій: їх реальні статуси, правові і неправові ролі змінюються, в результаті рухливою стає межа між правомірною і неправомірною поведінкою; в) послідовне дотримання вимог законів та актів вищої юридичної сили в межах «правового ланцюжка»: відбувається прийняття більш конкретних актів, індивідуальних рішень і здійснення юридичних дій; г) зміна структур, змісту, методів діяльності державних інститутів та органів, муніципальних та суспільних інститутів; д) використання ресурсного забезпечення у вигляді кадрових (трудових), фінансових,

матеріальних та інших ресурсів; е) використання механізму правового моніторингу і контролю для аналізу змін вищеназваних елементів та визначення їх ефективності, а також правозахисних процедур.

7. Правові оцінки ефективності управління, які зводяться, які зводяться до офіційно затверджених показників соціально-економічного розвитку регіонів та країни в цілому, галузей та сфер; повинні бути затверджені показники оцінки ефективності діяльності регіональних та органів місцевих виконавчої влади. Питання зводиться до того, щоб забезпечити суміщення правових та управлінських показників з економічними, соціальними та іншими показниками. До типових корупційних факторів слід віднести наступні: відсутність відповідальності службовців, відсутність контролю за органами і службовцями, порушення режиму прозорості інформації, нормативні колізії формально-технічна корупційність, порушення балансу інтересів тощо. Реформа судової системи. Забезпечення принципу верховенства права, подолання кризових явищ в системі судочинства потребує проведення комплексної судової реформи. Її ключові завдання: забезпечення гарантій права кожного суб'єкта на справедливий розгляд судової справи відповідно до міжнародно-правових стандартів та у розумний термін; оптимізація і модернізація структури судової влади і процедур здійснення судочинства; забезпечення реальної, а не декларативної незалежності судової влади; подолання корупції в судовій системі і посилення відповідальності суддів; відновлення дієвої системи конституційного судочинства.

Перш за все, слід акцентувати увагу на посиленні ефективності інституцій, що забезпечують демократію і верховенство права, а саме: забезпечення демократичного проведення виборів відповідно до стандартів ОБСЄ, рекомендацій ОБСЄ та Бюро демократичних інститутів і прав людини, включаючи ті, що стосуються засобів масової інформації; забезпечення впровадження законодавчих реформ відповідно до міжнародних стандартів; проведення адміністративної реформи та підсилення ролі місцевого самоврядування шляхом запровадження відповідного законодавства зі стандартами, що містяться у Європейській хартії місцевого самоврядування; забезпечення дотримання права на свободу об'єднань та залучення громадян до прийняття рішень, у тому числі через організації громадянського суспільства; покращення та підсилення законодавчих та адміністративних умов свободи для ЗМІ, у тому числі прав журналістів. Концепція ефективної інтеграції у європейське співтовариство повинна ґрунтуватися на балансі Східного та Західного впливів. Її основний зміст полягає в демократичній політичній модернізації суспільства, основними напрямками якої є: усвідомлення демократії як системи ефективної раціональної влади; подолання протиріччя між демократичною формою та недемократичним змістом інститутів влади; набуття політичними інститутами не тільки демократичної форми, а й демократичного змісту, продукування ними реальної демократичної політики; приведення цих вимог у відповідність з такими складовими, як Фурсін О.О., 2012

форма правління, тип партійної системи, характер взаємодії виконавчої та законодавчої гілок влади, тип виборчої системи; розширення сфери дії та підсилення ролі правового закону, що пов'язує державу та громадян; закріплення в Конституції базових норм політичних відносин та поведінки; унеможливлення виходу за межі повноважень демократичними урядовцями, налагодження їх дії в межах закону, Конституції і взаємовизнаних норм політичної поведінки. В той же час слід розвивати принципи функціонування правової держави: верховенство закону і права; забезпечення гарантій прав і свобод громадян; високий рівень захищеності особистості; взаємна відповідальність громадянина і держави; розподіл влади; рівність всіх громадян перед законом і судом; самостійність, незалежність суду, який підпорядковано виключно закону. В той же час необхідно юридичне забезпечення соціально-орієнтованого державного управління, що зводиться до наступного: прийняття легітимних законодавчих актів; забезпечення якості правового регулювання; запобігання порушенням вимог законності і роботі органів влади; недопущення проявів бюрократизму та корупції в діяльності владних структур; правове регулювання відносин між гілками влади; здійснення діяльності, пов'язаної із судовими позовами.

Організаційно-управлінські та правові заходи упровадження механізму соціально-орієнтованого державного управління на рівні регіонів пов'язані з регламентацією адміністративних процедур, які мають орієнтувати органи виконавчої влади на забезпечення повноти, всебічності і об'єктивності аналізу проблем і задач, правильного застосування законів, необхідних умов для реалізації прав, законних інтересів і обов'язків громадян і юридичних осіб; розвиток демократичних начал в управлінні, участі в ньому структур громадянського суспільства і врахування думки громадян; ефективної взаємодії з іншими державними органами; надання публічних послуг громадянам і юридичним особам, які виступають споживачами послуг; економію сил, засобів і службового часу державними службовцями; реалізацію принципу відповідальності кожного органу виконавчої влади, посадової особи за справу. Для вивчення дії правових актів доцільно враховувати такі вимоги, як дотримання норм закону як умови оптимального вирішення завдань; правильного вибору закону і норм, що відносяться до питання, яке розглядається; істинне розуміння змісту норм, статусу суб'єктів права і варіантів їх правомірних дій, передбачення правових ризиків; повнота і послідовність застосування норм закону і суміжних законів.

Механізм правового регулювання соціально-орієнтованого державного управління може бути визначений як монолітність системи правових засобів, за допомогою яких забезпечується результативний правовий вплив на суспільні (управлінські) відносини в умовах глобалізації. Поняття «правовий механізм» походить від правового регулювання, чим, перш за все, визначається місце і значення поняття правового регулювання.

Його поєднання з соціально-орієнтовним державним управлінням дозволяє: 1) не тільки зібрати воедино усі явища правової дійсності – норми, правовідносини, юридичні акти і описати їх як цілісність (це досягається за допомогою поняття «правова система»), але й уявити їх у працюючому, системно-динамічному режимі, що характеризує результативність правового регулювання, здатність гарантувати з правової сторони досягнення поставлених законодавцем цілей; 2) виявити у зв'язку з цим специфічні функції, які виконують ті чи інші юридичні агенти у правовій системі, показати їх зв'язок і взаємодію між собою. Механізм правового регулювання соціально-орієнтованого державного управління націлений на його інструментальну, спеціально-юридичну інтерпретацію, що сприяє розгортанню правових явищ у всій їх послідовності у єдиний ланцюг. Серед підходів до удосконалення механізму правового регулювання соціально орієнтованого управління, що мають конструктивне значення, слід виокремити три: інструментальний, тобто спеціально-юридичний механізм; психологічний і соціальний. Інструментальний (або спеціально-юридичний) підхід визначає механізм правового регулювання (МПР) соціально-орієнтованого державного управління як такий, що охоплює комплекс заходів, весь юридичний інструментарій, який працює у процесі правового регулювання. На цій стороні МПР розкриваються висхідні юридичні начала і «пружини» правового регулювання, а головне полягає в тому, що юридичний інструментарій безпосередньо пов'язується через функції права з об'єктивно зумовленими вимогами економічних засад суспільства. Психологічний підхід до механізму правового регулювання трактується як формування мотивів і дій, поведінки учасників суспільних відносин. Перед нами свого роду проекція способів правового впливу на психологічну сферу особистості. Навіть у самому загальному вираженні сутності даного питання можна прослідкувати, як по-різному працюють у сфері психіки людей, з однієї сторони, позитивні зобов'язання, а з іншої – дозволи і заборони. Позитивне зобов'язання, опосередковуючи динамічну функцію, спрямоване на те, щоб активізувати спонукальні мотиви поведінки і за допомогою психологічного впливу досягти потрібного ефекту.

Висновки

Таким чином, гуманістична спрямованість соціально-ринкового управління забезпечується відповідними правовими, політико-економічними, соціальними і моральними нормами і принципами. Конституційну основу соціально-ринкового управління складають закони (соціальні кодекси), які визначають правові гарантії кожного на достатній життєвий рівень для нього самого і його життєзабезпечення, визначають механізм і заходи державного управління, планування, контролю, розподілу, які мають гарантувати цивілізоване як загальне, так і індивідуальне благо людини. Економічну основу соціально-ринкового управління утворює «змішана економіка», яка має поєднувати вимоги ринкової раціональності з правом будь-якого індивіда на участь у виробничому житті, на достатнє матеріальне забезпечення («солідарні ринкові відносини»).

Перспективи подальших наукових досліджень - вивчення шляхів, напрямів і підходів до упровадження механізмів соціально-орієнтованого державного управління в умовах формування правової держави і громадянського суспільства

Список літератури

1. Тард Г. Социальная логика : [пер. с фр.] / Габриэль Тард. – СПб. : Социально-психологический центр, 1996. – 553 с.
2. Яковлев А. Социальные альтернативы века / А. Яковлев // Свободная мысль. – 1993. – № 17–18. – С. 3–16.
3. Эрхард Л. Полвека размышлений : речи и статьи : [пер. с нем.] / Л. Эрхард. – М.: Наука, 1993. – 105 с.
4. Карась А.Ф. Громадянське суспільство і національна культура. Гуманізм за утвердження громадянського суспільства в Україні / А.Ф. Карась Вісник Львівського університету. – 1995. – Вип. 32. – С. 11–18.
5. French J. R. P. Jr. The Bases of Social Power // Studies in Social Power / French J. R. P. Jr., Raven B., ed. by D. Cartwright. – Ann Arbor : University of Michigan : Institute for Social Research, 1959. – P. 150–167.
6. Developments in the European Union /edited by Laura Cram, Desmond Dinan and Neil Nugent. –New York: St. Martin Press, 1999. – 380 p.
7. Hall P.A. Political Science and the Three New Institutionalisms / Hall P. A., R.C.R. Taylor // Political Studies. – 1996. – Vol. 44. – № 5. – P. 936–957.
8. Goldman A.I. Toward a Theory of Social Power / Goldman A.I. // Philosophical Studies. – 1972. – Vol. 23. – № 4. – P. 221–268.
9. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: монографія / В.М. Князев, І.Ф. Надольний, М.І. Мельник та ін.]. – К.: Вид-во НАДУ: Міленіум, 2003. – 320 с.
10. Державне управління в Україні: наукові, правові, кадрові та організаційні засади : навч. посіб. / [за заг. ред. Н.Р. Нижник, В.М. Олуйка]. – Львів : ВНУ «Львівська політехніка», 2002. – 352 с.
11. Вебер М. Избранные произведения / М. Вебер; [пер. с нем. : М.И. Левина, А.Ф. Филиппов, П.П. Гайденко]. – М.: Прогресс, 1990. – 808 с. – (Социологическая мысль Запада).
12. Глотов Б.Б. Методологічні засади дослідження етнополітичних чинників українського державотворення / Глотов Б. Б., Марасюк С. С. // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії: зб. наук. праць / Гол. ред. В. Г. Воронкова. – Запоріжжя : Вид-во ЗДІА, 2010. – Вип. 39. – С. 109–114.
13. Маршалл А. Принципы экономической науки /А. Маршалл/: В 3-х т.: пер. с англ. – М.: Научная мысль, 1993. – Т. 2. – 312 с. – (Экономическая мысль Запада).
14. Developments in the European Union /edited by Laura Cram, Desmond Dinan and Neil Nugent. –New York: St. Martin Press, 1999. – 380 p.

15. EU LAW. Text, cases and materials. Third Edition. Paul Craig and Grainne de Burca. – Oxford, 2003. – 1242 p.

16. Haas E.B. The obsolescence of regional integration theory / E. B. Haas. – Berkeley, CA: University of California, Institute of International Studies, 1975. – 126 p.

Надійшла до редакції 07.03.2012р.

А.А.ФУРСИН

Запорожская государственная инженерная академия, Запорожье

**ПРАВОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ МЕХАНИЗМОВ
СОЦИАЛЬНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ**

В статье дается анализ направлений формирования концепции социально-ориентированного государственного управления на основе права; обосновываются правовые мероприятия внедрения механизма социально-ориентированного государственного управления, которые направляются на формирование правового государства и гуманизации общественных отношений; условия формирования гражданского общества и становления нелиберальной, субсидиарной модели государства; социальные технологии усовершенствования правовой системы общества

Ключевые слова: социально-ориентированное государственное управление, правовое государство, правовая система общества, гуманизация общественных отношений, гражданское общество, нелиберальная, субсидиарная модель государства, усовершенствование правовой системы

A.FURSIN

Zaporozhye state engineering academy, Zaporozhye

**LEGAL PROVIDING SOCIALLY-ORIENTED STATE ADMINISTRATION
MECHANISMS**

In the article the analysis of directions of forming socially-oriented state administration conception on the basis of law is given; the legal measures of introduction of socially-oriented state administration mechanism, that head for forming of the legal state and humanizing of public relations are grounded; terms of forming of civil company and becoming neoliberal, subsidies of model of the state; social technologies of improvement of the legal system of company.

Key words: socially-oriented state administration, legal state, legal system of company, humanizing of public relations, civil company, neoliberal, subsidy model of the state, improvement legal system